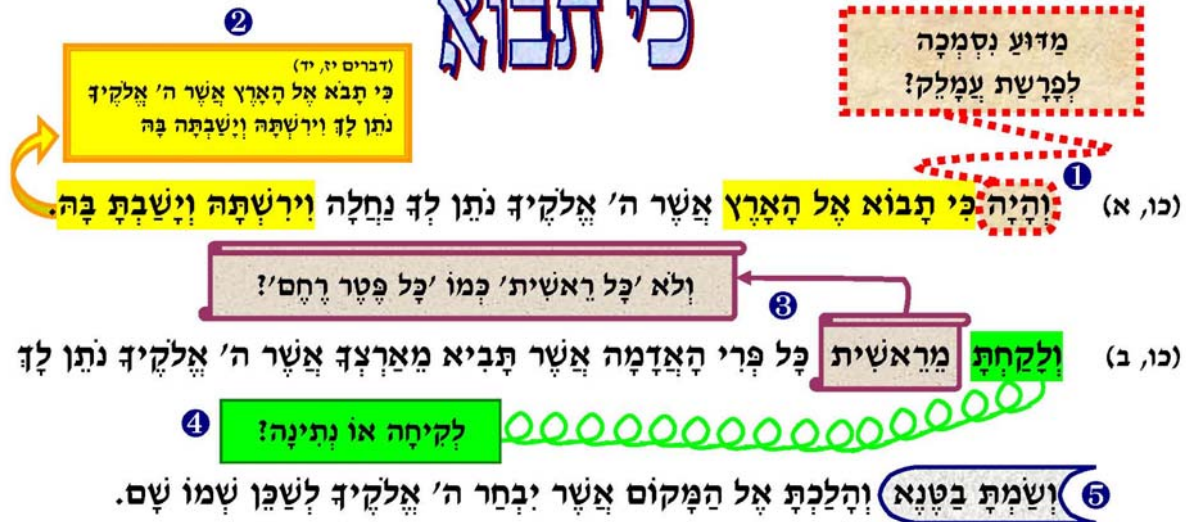

בס"ד

כי תבוא

1. מדוע נסמכה פרשת 'כי תבוא' לפרשת עמלק?
2. מה הם ההבדלים בין הפסוק בפרשתנו לבין פסוק דומה בפרשת שפטים (דברים י"ז)?
3. מדוע פתוב 'מראשית' ולא 'כל ראשית' - ומה נתן ללמד מפסוק זה?
4. האם זו לקיחה או נתינה?
5. מה פרוש המלים?

כי תבוא

1. מדוע נסמכה פרשת 'כי תבוא' לפרשת עמלק?

כתב בעל הטורים: "כתיב לעיל מינה (דברים כה, יט) 'תמחה את זכר עמלק, וסמיה ליה ז'היה כי תבוא אל הארץ, שנצטוו למחות זכר עמלק מיד בכניסתן לארץ (סנהדרין כ). ועל זה רצה לעבב ביאתן, שהוא הגיד למלך מצרים כי ברח העם, וכן הגיד ללבן כי ברח יעקב; ועל כן סמיה לו פרשת בכורים, שמזכיר בה 'ארמי אוֹבד אבי'".

וכתב רש"י (במדבר כד, כ): "'תמחה את זכר עמלק, ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד'. הוא קדם את כלם להלחם בישראל, וכך תרגם אוֹנְקְלוֹס. ואחריתו לאבד בידם, שנאמר: 'תמחה את זכר עמלק'".

החזקוני מפרש: "לפי שאמר למעלה בסמוך 'והיה בהניח' וגו' (דברים כה, יט), פרש לך כאן שיש מצות נוהגות קדם ל'והניח'. כגון בפורים, ומעשר, ובתיבת התורה על האבנים, ובגנין המזבח, והברכה והקללה על שני ההרים".

כתב המעם לועז: "בפרשה הזאת נתבארה מצות הבאת הפורים לבית המקדש. ונסמכה פרשת פורים לפרשת מחית עמלק ללמדנו שעקר הבאת הפורים כדי להודות ולהלל להשם יתברך על הטוב שעשה עמנו שנתן לנו את ארץ ישראל ואנו נהנים מפרותיה ... ואמרו חז"ל, אחר הדברים שבגללם בא עמלק להלחם על ישראל מפני שהיו כפויי טובה; שהתרעמו על שאין להם מים ואמרו: למה זה העליתנו ממצרים להמית אותנו ואת בנינו בצמא? ובזה התרעמו על יציאת מצרים. וגם עמלק היה כפוי טובה, שכן על ידי ישראל הוא נפטר מגזרת הגרות שגזר הקב"ה על זרעו של אברהם בברית בין הבתרים. כמו שאמרו חז"ל על הפסוק 'וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו', מפני השטר חוב שהיה ליעקב אחיו, שהיה מחויב להשלים השעבוד. ואמר הקב"ה: 'בא עמלק שהוא כפוי טובה ויפרע מישראל שהם כפויי טובה. וזהו שאומר הכתוב 'זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים', פתח הכתוב בלשון יחיד, 'זכור', וסיים בלשון רבים 'בצאתכם ממצרים'. רמז יש כאן לכפיות הטובה של ישראל ושל עמלק שבאה על ענין מצרים, שישראל התלוננו על היציאה, ועמלק לא הכיר טובה על כך שיצא ונפטר משעבוד מצרים על ידי ישראל. וכאן מזהיר הכתוב את ישראל ואומר: הזהרו עכשיו שלא תהיו כפויי טובה, אלא תהיו מקלסים ומשבחים להקב"ה על הנס הגדול הזה שהוציא אתכם ממצרים, וזה על ידי הבאת פורים.

הכתוב בא ללמד אותנו ארבע מצות בתחלת פרשתנו:

(א) לקבל על עצמנו מלכות ה' - ולדעת שהכל בא מאת ה'. אחרי שקבלנו מלכות ה' על עצמנו, יכולים אנחנו להמשיך:

(ב) כבוש הארץ - אחרי שכבשנו את הארץ, אפשר לקים מצות ישוב ארץ ישראל.

(ג) 'וישבת בה', אחרי שישבנו בארץ והתחלנו לקבל את פרות הארץ, עלינו -

(ד) להביא את ראשית פרי האדמה.

2. מה הם ההבדלים בין הפסוק בפרשתנו לבין פסוק דומה בפרשת שפטים

(דברים יז, יד)?

כתב רש"י כאן: "מגיד שלא נתחייבו בבכורים עד שכבשו את הארץ וחלקוה".

מוסיף השפתי חכמים: "ואם תאמר למה לא מפרש רש"י לעיל בפרשת שפטים (דברים יז, יד) גבי פרשת מלך דהתם גם כן כתיב וירשתה וישבתה בה, ויש לומר דדעת רש"י לתרץ למה ליה למימר כאן וירשתה וישבתה בה דהא ממלך גמרינן, דילפינן ביאה ביאה מהדדי. מה התם אינן חיבים אלא אחר כבוש וחלוק אף הכא כן, והאי גזרה שנה גמירי דהיא הלכה למשה מסיני; כמו שפרש רש"י בפרשת שלח (במדבר טו, יח) גבי חלה על 'בבאכם אל הארץ'. משנה ביאה זו מכל ביאות שבתורה וכו' וכיון שפרט לה באחת מהן וכו'. רוצה לומר: וכיון שפרט לה במלך שאינו אלא לאחר ירושה וישיבה אף בלן כן, אלמא דגזרה שנה גמורה הוא, ואם כן למה ליה לומר כאן וירשתה וישבתה בה?"

ומתוך: מגיד שלא נתחייבו בבכורים וכו' ואם כן בענין אכילה מדבר. והנה אמינא דמיד חיבים בבכורים קדם שנהנין מהן, כדאמרינן (ברכות לה) כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאלו מעל, ולא הנה ילפינן גזרה שנה ממלך. לכן צריך לפרש ביה בהדיא וירשתה וישבתה בה. (אבל) לעיל בפרשת שופטים לא הנה ילפינן ליה מבכורים, דהוא אמינא מיד כשנכנסים לארץ מחויבים להעמיד מלך; דהא בשביל זה משימין עליהם מלך כדי שיצא לפנייהם למלחמה ואין לה צורך יותר גדול משעת כבוש וחלוק דאז הנה עקר מלחמה. ולכן צריך לפרש בה וירשתה וישבתה בה שאינה אלא לאחר כבוש וחלוק, כדי שיתלו הכבוש בהקב"ה ולא במלך בשר ודם".

האור החיים הקדוש מוסיף: "והנה כי תבוא אל הארץ. אמר 'והנה' לשון שמחה, להעיר שאין לשמח אלא בישיבת הארץ על דרך אומרו (תהלים קכו) 'אז ימלא שחוק פיניו וגו'".

הספרי מפרש אחרת: "אין 'והנה' אלא מיד. 'כי תבוא אל הארץ' עשה מצוה האמורה בענין שבשכרה תכנס לארץ. 'אשר ה' אלקיך נתן לך וירשתה וישבתה בה', מה שתירש תכבש. וירשתה וישבתה בה, משתירש תשב".

הפלי יקר מפרש: "לא מצינו לשון וירשתה וישבתה בה' כי אם כאן ובפרשת המלך, לפי שאחר ישיבה וירושה ישמן ישראל ויבעט, וישאלו להם עניני שררות ככל הגוים, כך

בפְּרִשְׁת בְּכוּרִים הִיְתָה הַכּוֹנֵה לְהַכְנִיעַ רוּם לְבָבָם, אֲשֶׁר אַחַר יְרוּשָׁה וַיְשִׁיבָה יְשׁוּאָה לָבָם לומר כי להם האָרֶץ וּבְחֵרָבָם יִרְשׁוּהָ וַיִּשְׂכְּחוּ אֶת ה'. זֶהוּ שְׁאֵמַר: 'וְהָיָה כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה, כִּי בִּאֲמַת לֹא בְּתוֹרַת יְרוּשָׁה אֶתָּה בָּא לְאָרֶץ ... אָבֵל מֵה' הָאָרֶץ נְתוּנָה לָךְ בְּמִתְנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר אֵלָיו גְּמוּלוֹ וְלִשְׁמֹר כָּל מִצְוֹתָיו".

בפְּרִשְׁת שְׁפָטִים (דברים יז, יד), כָּתַב הָאוּר הַחַיִּים הַקְּדוּשׁ: "מֵאוֹמְרוֹ 'כִּי תָבֹא' וְגו' וְאֶמְרָתְךָ, מִשְׁמַע כִּי לֹא מִצְוֹת ה' עֲלֵיהֶם לְמִלְךָ מֶלֶךְ, אֲלֵא אִם יֹאמְרוּ הָרְשׁוֹת בְּיָדָם. וּמָמָה שְׁגָמַר אָמַר 'שׁוּם תְּשִׁים', שְׁעוֹר הַלְשׁוֹן מוֹכִיחַ שְׁמִצְוֹת ה' הִיא לְהַמְלִיךְ עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ". לְפִיכָּה, יִשׁ הַסּוֹבְרִים כִּי הַעֲמַדַת מֶלֶךְ אֵינָה חוֹבָה אֲלֵא רְשׁוֹת, מִכִּיּוֹן שֶׁלֹּא הָיָה צוּרָה לְהַמְלִיךְ מֶלֶךְ מִיָּד. עַל כֵּן כְּתוּבָה הַמֶּלֶךְ 'וַיִּשְׁבְּתָה' בְּפִרְשַׁת הַמֶּלֶךְ עִם "ה" מְלֵאָה, הֵינּוּ שְׁיַעֲמִידוּ מֶלֶךְ רַק אַחֲרֵי ה' דוֹרוֹת.

בַּעַל הַטּוֹרִים שָׁם כָּתַב: "כִּי תָבֹא. בְּגִימְטְרִיא 'בִּימֵי שְׁמוּאֵל' " [שְׁהָרִי בִּימֵי שְׁמוּאֵל בְּקִשׁוֹ לְשִׁים מֶלֶךְ].

3. מִדּוּעַ כְּתוּב 'מִרְאשִׁית' וְלֹא 'כָּל רֵאשִׁית' - וּמָה נִתֵּן לְלַמֵּד מִפָּסוּק זֶה?

כָּתַב רַש"י: "וְלֹא כָּל רֵאשִׁית, שְׁאִין כָּל הַפְּרוֹת חֲזִבִין בְּבְכוּרִים, אֲלֵא שְׁבַעַת הַמִּינִין בְּלִבָּד. נֶאֱמַר כָּאֵן אָרֶץ, וְנֶאֱמַר לְהֵלֵן אָרֶץ חֲטָה וּשְׁעוֹרָה' וְגו', מֵה לְהֵלֵן מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים שְׁנִשְׁתַּבְּחָה בָּהֶן אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵף כָּאֵן שְׁבַח אָרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵן שְׁבַעַת הַמִּינִין".

מִפְּרֵשׁ הַסְּפּוֹרָנוּ: "הַמְשַׁבְּחִים שְׁבַבְל פְּרוֹתֶיהָ, כְּמוֹ 'רֵאשִׁית שְׁמָנִים יִמְשַׁחוּ' (עמוס ו, ו), 'נִקְבִי רֵאשִׁית הַגּוֹזִים' (עמוס ו, א), וְהַמְשַׁבְּחִים הֵם ז' מִינִין שְׁנִשְׁתַּבְּחָה בָּהֶם אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁבַב בְּקִבְלָה. וְזֶה בְּאוֹר מֵה שְׁצוּדָה לְמַעַלָּה (שְׁמוֹת כג, יט) בְּאֶמְרוֹ 'רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמְתְּךָ תָּבִיא', וּבְאֵר, שְׁבַבְאֵמְרוֹ 'רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמְתְּךָ' הִיְתָה הַכּוֹנֵה שְׁתָּבִיא הַבְּכוּרִים מִמְּבַחֵר פְּרוֹת אֲדָמְתְּךָ, וְהֵם ז' הַמִּינִים שְׁנִשְׁתַּבְּחָה בָּהֶם".

בְּיִלְקוּט שְׁמַעוֹנֵי מוֹבָא: "יִכַּל כָּל הַפְּרוֹת כֵּלָן חֲזִבִין בְּבְכוּרִים? תְּלַמּוּד לומר: 'מִרְאשִׁית' וְלֹא כָּל רֵאשִׁית. וְעַדִּין אֵינִי יוֹדַע אֵיזָה מִיִן חֲזִב וְאֵיזָה מִיִן פְּטוּר? הֲרַנִּי דָן: נֶאֱמְרוּ לְהֵלֵן בְּכוּרֵי צְבוּר וְנֶאֱמַר הֲכֵא בְּכוּרֵי יָחִיד. מֵה בְּכוּרֵי צְבוּר שְׁנֶאֱמַר לְהֵלֵן מִשְׁבַּעַת הַמִּינִין, אֵף בְּכוּרֵי יָחִיד שְׁנֶאֱמַר כָּאֵן מִשְׁבַּעַת הַמִּינִין. אֵי מֵה לְהֵלֵן חֲטִין וּשְׁעוֹרִין אֵף כָּאֵן חֲטִין וּשְׁעוֹרִין. מִיִּין לְרַבּוֹת שְׁאָר מִינִין? תְּלַמּוּד לומר: 'בְּכוּרֵי אֲדָמְתְּךָ' (שְׁמוֹת כג, יט) רַבָּה. אַחַר שְׁרַבָּה הַכְּתוּב

ומעט, הא אין עליך לדון אלא כדין הראשון; נאמר הכא בכורי יחיד, ונאמר הכא בכורי צבור; מה בכורי צבור משבעת המינין האמורין בשבח הארץ, אף בכורי יחיד משבעת המינין האמורין בשבח הארץ. ואלו הן: 'חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון, ארץ זית שמן ודבש' (דברים ח, ח).

כתב האור החיים הקדוש: "מראשית" פרוש שאם בפרו הרבה פאחת אינו חיב להביא כל ראשית אלא אשר יחפץ מהם, ומה שאמרו חז"ל (בכורים א, ו) שאין להביא אלא מז' המינים נלמד הדבר בגזרה שנה נאמר כאן ארץ וגו'. ואמרו 'כל פרי' פרוש כל הפרות ששבתתי לה בהם הארץ".

המלים 'ולקחת מראשית' באות מיד אחרי הפסוק 'אשר ה' אלקיך נתן לה'. נלמד מכאן, כי בראשונה אנו חיבים לקבל את מלכות ה' ולהבין שהכל בא מה'. אדם שעובד בשדה ומגדל פרות עלול לחשב כי כחותיו וחקמתו הם שעמדו לו לגדל את הפרות. בא הכתוב ללמדנו שכל שיש לנו הוא מאת הקדוש ברוך הוא. עלינו לקבל את מלכות ה'. אחרי שקבלנו את מלכות ה' על עצמנו, והתרגלנו להביא מראשית הבכורים לה', נתרגל להיות רחבי לב בכל דבר שנעשה.

4. האם זו לקיחה או נתינה?

כתב הפלי יקר: "וזה שאמר: 'ולקחת מראשית', ונתת' לא נאמר אלא 'ולקחת', לומר לה, ש'מראשית' זה, אשר תביא בית ה' לתן הודיה וכבוד לשמו יתברך, ממנו תקח את 'כל פרי האדמה' ותזכה בכל פרי האדמה".

בפרשת תרומה בארנו, כי אף שתרומה נותנים ולא לוקחים, נאמר 'ויקחו לי תרומה'. הרי שנתן ללמוד מכך, שבאמת גם כאשר אנחנו נותנים, אנו למעשה לוקחים דברים השייכים לקב"ה.

יתרה מזאת, כאשר אדם נותן, הוא למעשה מקבל, הן בהרגשה הנפלאה של עשית החסד, והן את ברפת ה' והזכיות המרובות המתלוות לנתינה.

משל לדבר מצינו בדברי החיד"א: ידוע הוא הדין בקדושי אשה, כי אף שבדרך כלל האיש מקדש את האשה על ידי מתן מעות, הרי שבאדם חשוב, מתקדשת האשה גם אם היא זו שנותנת לו מעות. וכל כך למה? בשל ההנאה שיש לה בכך שאדם חשוב מקבל

ממנה כסף. כך גם הבכורים בהם כתוב: 'ולקחת מראשית כל פרי האדמה' האדם מביא את הבכורים, אבל ההבאה היא לקיחה, שכן הקדוש ברוך הוא נתן לנו את האפשרות לקיים את מצות הבכורים, ולהביא מתנה למקום השראת השכינה.

5. מה פרוש המלים?

כתב האור החיים הקדוש: "ירמו שצריך כל מפעלות הטובות שעשה יהיה על פי דבריהם, באומרו 'על פי התורה אשר ירוך ועל המשפט' וגו', והתורה והמשפטים בארו אותם חכמים בששים מסכתות כמנין טנא, שזולת זה הגם שיעשה כל מצות שבועולם ישרף הוא והם".

עוד למדנו בענין הטנא למוד חשוב, המלמד אותנו על הרגישות שיש לתת בלא לבזות חלילה אף יהודי. שכן אמרו חז"ל כי העשירים היו מביאים את בכוריהם בסלסלות של זהב, והכהנים היו מחזירים להם את הסלסלות. העניים היו מביאים את בכוריהם בסלסלות פשוטות והכהנים לא היו מחזירים את הסלסלות. ומדוע? העשירים היו מביאים העדית שבעדית - דהינו הפרות הטובים ביותר. אך העניים היו מביאים פרות מעטים ולא איכותיים. כשהוציאו הכהנים את הפרות מהסלסלות של העשירים, כלם ראו את טיב הפרות שהביאו. אך אצל העניים, על מנת שלא לבישם לא החזירו להם הכהנים את הסלסלות הפשוטות.